

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Lozej

**Pomen socialnega kapitala za življenje azilantov v
Republiki Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Lozej

Mentorica:izr. prof. dr. Hajdeja Igljč

**Pomen socialnega kapitala za življenje azilantov v
Republiki Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

Zahvala gre najprej in predvsem bližnjim, ki so verjeli vame. Hvala prijateljicam, ki so me spremljale tekom študija in me spodbujale na samem koncu. Mentorici izr. prof. dr. Hajdeji Iglíč se zahvaljujem za razumevanje. Ob koncu pa hvala Fridolinu, ker mi je pokazal pot v življenje.

Pomen socialnega kapitala za življenje azilantov v Republiki Sloveniji

Prosilci za azil so ljudje, ki se selijo predvsem zaradi iskanja varnejšega življenja. Drugačna kultura, nepoznavanje jezika ter pomanjkanje ekonomskega in socialnega kapitala so razlog, da se težje vključijo v tujo družbo. Zanje so zato velikega pomena različne vrste vezi preko katerih imajo dostop do virov. Te vezi so lahko povezujoče in krepijo zaupanje ter lojalnost med podobnimi ljudmi ali pa so premostitvene vezi, ki povezujejo ljudi različnih družbenih kategorij. Obstoječa literatura priča, da se migranti običajno zaprejo navznoter in se med seboj povežejo na način omejene solidarnosti ali vsiljenega zaupanja. Iz tega sledi razmišljanje, da se podobno dogodi tudi azilantom v RS. V empiričnem delu zato preverim, katere vrste socialnega kapitala prosilci v resnici posedujejo. Zaprta družbena omrežja otežujejo integracijo, ki je njihov glavni cilj. Slovenski pluralistični model integracije predvideva vzajemno sodelovanje med prosilcem in državo. Na podlagi opazovanja z udeležbo preverim, v kolikšni meri se to sodelovanje izvaja ter kako lahko socialni kapital olajša integracijo.

Ključne besede: socialni kapital, prosilci za azil, premostitveni socialni kapital, povezujoči socialni kapital.

The importance of social capital for the life of asylum seekers in the Republic of Slovenia

Asylum seekers are people who migrate in search of a safer life. Different culture, ignorance of the language and the lack of economic and social capital are the reasons of harder engagement in a foreign society. Different types of ties through which they have access to resources are therefore of great importance for them. These ties can be bonding and strengthen trust and loyalty among similar people or bridging and connect people of different social categories. The existing literature shows that migrants usually close their group on the inside and connect themselves in a way of bounded solidarity or enforceable trust. Consequently, it can be concluded that similar happens to asylum seekers in Slovenia. In empirical part of the thesis I check what types of social capital asylum seekers in fact possess. Closed social networks complicate integration which is their main objective. Slovenian model of integration is pluralistic and anticipates mutual cooperation of asylum seeker and the state. Based on observation I check to what extent this cooperation is implemented and how can social capital facilitate the integration.

Key words: social capital, asylum seekers, bridging social capital, bonding social capital.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	6
2	SOCIALNI KAPITAL	7
3	SOCIALNI KAPITAL IN IMIGRANTI.....	9
3.1	Vrste socialnega kapitala pri imigrantih.....	9
3.2	Kontaktna in konflikta teorija.....	11
4	INTEGRACIJA IN INTEGRACIJSKE POLITIKE	13
5	EMPIRIČNI DEL.....	14
5.1	Socialni kapital prosilcev za azil	15
5.1.1	Premostitveni kapital.....	16
5.1.2	Povezujoči kapital	17
5.2	Vrste socialnega kapitala	18
5.3	Integracija	20
6	SKLEP.....	22
7	LITERATURA.....	24

KAZALO SLIK

Slika 3.1:	Tridimenzionalni model etničnega konflikta	12
------------	--	----

1 UVOD

Človek se je skozi svojo celotno zgodovino selil, predvsem v iskanju hrane in varnejšega bivališča. Šele v 21. stoletju pa je tema migracij zaradi svojega vpliva na družbeni in ekonomski razvoj postala glavna politična tema. Internacionalna organizacija za migracije poroča, da se je v zadnjih desetih letih število migrantov v svetu povzpelo na 214 milijonov. (IOM 2011) Migracije s seboj nujno prinesejo tudi mešanje kultur, religij, etnij, ras ... Razvite države se danes zato soočajo z vse večjo rasno, etnično in socialno heterogenostjo. Tako je tudi v Sloveniji. Migracije niso nujno meddržavne, lahko se dogajajo tudi znotraj nacionalnih meja. Ko v nalogi uporabljam besedo imigranti, tujci ali priseljenci, imam v mislih zgolj osebe, ki so se v Slovenijo preselile iz drugih držav.

Begunstvo je zgolj podvrsta migracij, pojem begunci namreč označuje ljudi, ki se v izvorni državi čutijo preganjane zaradi politične, verske, rasne, narodnostne ali etnične pripadnosti. To je razlog, da so na begu in prosijo za azil in (politično) zatočišče v drugi državi. Prosilec za azil¹ je oseba, ki trdi, da je begunec, vendar mora to še dokazati. Tudi Slovenija je država, ki po 48. členu ustave (Ustava Republike Slovenije 2011, 26) tujim državljanom nudi pribežališče, tj. nudi mednarodno zaščito oz. azil. Zanj lahko zaprosi tujec, ki mu zaščite ne nudi država njegovega stalnega prebivališča, ali pa meni, da bi bilo ob vrnitvi domov njegovo življenje ogroženo. Ljudje se selijo v iskanju boljšega življenja predvsem iz revnega juga na bogatejši sever. Migracije vidijo kot nujo, obvezo in ne kot svobodno izbiro. Kljub temu se jih pogostokrat obravnava kot problematične, zato mnoge države uvajajo strožje migracijske politike, s katerimi bi tujce obdržale zunaj svojih meja. Ne gre za problem zgolj na državni ravni, ampak predvsem na ravni zavesti ljudi. Še posebej v času (gospodarskih) kriz nacionalizem narašča, ljudje se zatekajo k stereotipom in so v položaju, ko se borijo predvsem za svoje osebne pravice. Taka miselnost prosilcem za mednarodno zaščito in ostalim imigrantom otežuje kopičenje kapitala in integracijo v družbo.

Cilj naloge je opazovati povezavo med socialnim kapitalom in imigranti ter ugotoviti ali vse navedeno velja tudi za populacijo prosilcev za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji. Zanimalo me bo, kakšne vrste socialnega kapitala posedujejo imigranti ter v kolikšni meri jim socialni kapital lajša življenje v Sloveniji in omogoča lažjo integracijo v družbo. Spraševala se bom, kakšne so možnosti vključevanja azilantov v slovensko družbo ter s kakšnimi

¹ Kot sopomenko terminu prosilec za azil uporabljam še besedno zvezo prosilec za mednarodno zaščito in azilant. Slednje nikakor ni mišljeno zaničevalno ali kakorkoli negativno konotirano.

težavami se pri tem soočajo. Imigrante se pogostokrat obravnava kot problematične, zato ima država pomembno vlogo pri njihovem vključevanju v širše družbeno in kulturno življenje v Sloveniji.

V začetku naloge bom predstavila koncepte socialnega kapitala ter literaturo o povezavi med imigranti ter socialnim kapitalom. Zanimalo me bo, kakšna je integracijska politika Slovenije v primerjavi z drugimi državami. Dotaknila se bom tudi obstoječe zakonodaje o mednarodni zaščiti v Sloveniji. V drugem, empiričnem delu bom ugotavljala, v kolikšni meri teoretične ugotovitve veljajo tudi za konkreten primer. Poleg tega bom ob koncu prikazala nekatere možnosti in načine integracije azilantov v slovensko družbo.

Glavna teza diplomskega dela je, da se zaradi skupne usode in negativnega odnosa s strani zunanjega okolja prosilci kot skupina obrnejo predvsem navznoter. Podobne izkušnje jih med seboj povežejo v skupino, kar pomeni, da v veliki meri posedujejo povezujoč socialni kapital.

Za to temo sem se odločila, ker sem z letošnjim študijskim letom tudi sama v interakciji z azilanti iz azilnega doma v Ljubljani. Na ta način sem dobila vpogled v njihovo bivanje pri nas. Metodologija, ki sem jo v delu uporabila, je opazovanje z udeležbo, saj mi je omogočila opazovanje, ali teoretične ugotovitve veljajo za moj dotičen primer, tj. azilante v RS.

2 SOCIALNI KAPITAL

Termin socialnega kapitala je iz ekonomske metafore konec 20. stoletja prerastel v sociološki koncept. Glavna ideja metafore socialnega kapitala, ki ima korenine v ekonomiji, je, da so družbene vezi lahko donosne. Tako kot ostale oblike kapitala lahko v človekove odnose investiraš in dobiš nekaj v zameno. Na razvoj samega koncepta so imeli velik vpliv Pierre Bourdieu, James Coleman ter Robert Putnam.

Bourdieu je tisti, ki je koncept socialnega kapitala prvi sistematično analiziral in ga definiral kot »dejanske ali potencialne vire, ki so vezani na trajno udeležbo v omrežju bolj ali manj institucionaliziranih odnosov med člani skupine«. (Bourdieu v Field 2003, 15) Posamezniku družbene vezi, v katere so vpeti viri, služijo za doseganje ciljev. Socialni kapital nam tako ni prirojen, moramo si ga pridobiti in ga nato negovati in ohranjati. Njegova »moč« je odvisna od gostote in trajnosti vezi, od velikosti omrežja, ki ga posameznik ima, lastnosti sekundarnega in širšega omrežja, ter količine virov v omrežju. Posledično Bourdieu

teoretizira, da socialni kapital reproducira družbeno neenakost. Coleman je tisti, ki je nadaljeval razpravo o socialnem kapitalu in trdil, da je le-ta način, s katerim pojasnjujemo, kako ljudje sodelujejo med seboj. Coleman posameznike vidi kot racionalne akterje. Socialni kapital so družbene strukture, ki prispevajo k doseganju lastnih ciljev. Za razliko od Bourdieuja je trdil, da je socialni kapital javna dobrina, da ga posedujemo vsi, vendar v drugačnem obsegu ter za doseganje različnih ciljev. Zaprtje družbenih struktur pospeši socialni kapital ter spodbuja zaupanje in ustvarja učinkovite sankcije v družbenem okolju. Velik poudarek daje družini in skupnosti, ki v veliki meri vplivata na razvoj otroka. (Field 2003) V nadaljevanju je razpravo o socialnem kapitalu vodil eden njegovih najbolj prepoznanih zagovornikov, Robert Putnam. Ta je socialni kapital opredelil kot »lastnosti družbenega življenja – mreže, norme in zaupanje – ki omogočajo učinkovito sodelovanje pri doseganju skupnih ciljev«. (Putnam v Field 2003, 32) Izhajal je iz družbeno-političnih sprememb in ugotavljal, da je generalizirano zaupanje ključni temelj demokracije. V ospredju tako ni več doseganje individualnih, ampak kolektivnih ciljev. Manj je poudarjal pomen družinskih vezi in pripisoval večji pomen poznanstvom in šibkim vezem zunaj primarnih družbenih skupin. Uvedel je tudi koncept premostitvenega (v ang. *bridging*) in povezujočega (v ang. *bonding*) socialnega kapitala. Prvi je inkluziven, vključujoč in združuje ljudi različnih družbenih kategorij, povezujoč pa je ekskluziven in opolnomoči ekskluzivne identitete in vzdržuje homogenost. Prvi prispeva k vzajemnosti, drugi k lojalnosti. Ta dva kapitala pa med seboj nista nujno obratno sorazmerna ali izključujoča. Vsak od njiju pripomore k zadovoljevanju različnih potreb. Povezujoč socialni kapital deluje kot družbeno lepilo in vzdržuje močno znotrajkupinsko pripadnost, medtem ko so premostitvene zveze povezane s širjenjem informacij in oblikovanjem širše kolektivne identitete. (Field 2003) Čeprav jima Putnam ni posvetil veliko pozornosti, sta za obravnavano temo precej pomembna. Premostitveni socialni kapital se nanaša na družbena omrežja, ki združijo ljudi različnih vrst, povezujoč pa na drugi strani združuje ljudi iste vrste. Putnam še opozarja, da je povezujoč socialni kapital lahko za družbo nevaren, v kolikor pogloblja družbeni prepad. (Putnam 2000)

Zgoraj so na kratko povzeti ključni argumenti avtorjev s področja socialnega kapitala, v nadaljevanju pa želim predstavim še pogled Alejandra Portesa, ki je izredno pomemben avtor na področju imigracij in preučuje dejavnike, ki vplivajo na usodo imigrantov. Socialni kapital se po njegovem mnenju nanaša na »sposobnost posameznikov, da upravljajo z omejenimi viri s pomočjo svojega članstva v omrežju ali širših družbenih strukturah«. (Portes 1995a, 12) Koncept socialnega kapitala se nanaša na sposobnost mobiliziranja tujih virov in deluje na

principu izrabljanja naših zvez in poznanstev za doseganje nekega cilja, pri čemer ne operiramo z monetarnim plačilom za usluge. Gre za princip vzajemnosti in povrnitve usluge nekoč v prihodnosti. Denar in izobrazba nista ključna dejavnika pri taki izmenjavi, temeljni so posameznikovi odnosi z drugimi. (Portes 1995a)

3 SOCIALNI KAPITAL IN IMIGRANTI

V poglavju so predstavljene različne teorije, ki povezujejo socialni kapital z etnično raznolikostjo in imigranti. Na temo etnične raznolikosti in socialnega kapitala je bilo narejenih veliko raziskav, a žal še ne v Sloveniji. Vse opisano mi bo kasneje služilo kot model za preverjanje situacije slovenskih prosilcev za azil.

3.1 Vrste socialnega kapitala pri imigrantih

V različnih okoliščinah naletimo na različne vrste socialnega kapitala. Glede na to Portes in Sensenbrenner (1993) navajata štiri različne tipe določene glede na mehanizem ustvarjanja solidarnosti v odnosih: vrednotno introjekcijo, vzajemne transakcije, omejeno solidarnost ter vsiljeno zaupanje.

Vrednotna introjekcija (v ang. *value introjection*) je edini tip, ki ne zahteva zaprtja družbenega omrežja. Ta vrsta socialnega kapitala deluje na principu altruizma. Moralna obveza, naučena tekom socializacije, spodbudi posameznike, da se ne obnašajo pohlepno ampak, da naredijo pravo stvar. Drug tip socialnega kapitala je vzajemna transakcija (v ang. *reciprocity transactions*), pri kateri gre za izmenjavo neopredmetenih dobrin tj. uslug, informacij itd. Izmenjave se dogajajo glede na prejšnje izkušnje in pričakovano je, da se usluga povrne. Človek se obnaša tako, da zadovolji egoistične potrebe. Zadnji dve vrsti sta bili veliko manj teoretizirani, vendar sta zaradi večjega poudarka na skupnost za obravnavano temo bolj relevantni. Ti dve vrsti socialnega kapitala pojasnjujeta, zakaj in na kakšen način se imigranti med seboj povežejo. Omejena solidarnost (v ang. *bounded solidarity*) se osredotoča na določene okoliščine, ki privedejo do skupinsko usmerjenega delovanja, obnašanja. Ideja ni nova, saj je že Marx govoril o razvoju skupinske zavesti med pripadniki delavcev. Do pojava pride, ko vznikne notranja solidarnost zaradi (v delavskem primeru) zavedanja kapitalističnega izkoriščanja oziroma skupnega položaja. Omejena solidarnost je reakcija na trenutno situacijo, ni vsiljena, ampak spontana in moralna kategorija. V primeru imigrantov se solidarnost navznoter zgodi zaradi soočenja z državo in družbo gostiteljico. Imigranti se v

novi državi soočajo z različnimi vrstami diskriminacije in izključevanja. Gostujoča država pogosto razvrednoti njihova znanja in sposobnosti, ki jih »prinesejo« s seboj. Za ekonomsko preživetje je zatorej nujno, da se povežejo med seboj. Vendar moč solidarnosti ni enaka za vse skupine imigrantov, razlikuje se glede na dva pogoja: prvič, podobnost ali različnost posameznika s preostalo populacijo, ter drugič, možnost izhoda iz dane situacije. Če ima posameznik možnost vrnitve v domovino, je verjetnost, da bo razvil znotrajskupinsko solidarnost, manjša. Bolj se njihova kultura in jezik razlikujeta od domačinskega, močnejša je solidarnost navznoter. Sovražnost države gostiteljice, popolnoma druga kultura in pomanjkanje sredstev za vrnitev domov jih je prisilila, da vzpostavijo tesno skupnost. (Portes in Sensenbrenner 1993) Portes (1995b) je pisal, da so imigrantske skupine (proučeval je skupine v ZDA) znane po tem, da jih veže močna solidarnost članov. Skupna nesreča jih pahne v vzajemnost zaradi dveh ključih elementov. Prvič, skupne so jim navade in jezik, prek katerih se definirajo in sporazumevajo. Veže jih spomin na skupno kulturo. Poleg tega se na podlagi skupne izkušnje diskriminacije in podrejenosti oblikuje občutek »mi«, kar lahko ponazorimo tudi z metaforo sedenja v istem čolnu. Ti občutki lahko pripeljejo do linearne etničnosti, kar pomeni, da ljudje še bolj krepijo svojo kulturo in jezik ter ju prenašajo na otroke, s čimer ustvarjajo okolje s svojimi normami in vrednotami. Posledično to pomeni zaprtje etnične manjšine, kar lahko opazujemo kot kitajske, kubanske četrti. (Portes 1995b)

Kelly piše o tem, da je »socialni kapital notranje heterogen« (Kelly v Portes 1995, 216) ter da je odvisen od procesov identitetne formacije skozi norme izključevanja in vključevanja. Socialno omrežje se pogostokrat oblikuje okoli etnične, rasne, spolne in razredne pripadnosti. Tako zaprtje omrežij pospešuje povezujoč socialni kapital ter spodbuja sodelovanje in ustvarja znotrajskupinsko zaupanje. To nas privede do drugega vira socialnega kapitala imigrantov. Gre za vsiljeno zaupanje (v ang. *enforceable trust*), ki je posledica zaprtja. Ta vrsta socialnega kapitala prav tako temelji na obstoju skupnosti. Za razliko od omejene solidarnosti vsiljeno zaupanje ne temelji na moralni obvezi, temveč je instrumentalno orientirano. Posameznik podredi svoje želje skupinskemu pričakovanju, ker ima dolgoročno od tega koristi. Njihova dejanja usmerja izogibanje sankcijam in pričakovanje nagrad. Glavno vlogo igra skupinski nadzor in možnost neformalnih sankcij, ki lahko sledijo. Obveze in pričakovanja med posamezniki so tisto, kar skupino posameznikov preoblikuje v integrirano skupino. V zvezi z vsiljenim zaupanjem Portes in Sensenbrenner (1993) navajata dve glavni značilnosti. »Kot vir socialnega kapitala je vsiljeno zaupanje proporcionalno z močjo zunanje diskriminacije in obratno sorazmerno z razpoložljivimi možnostmi za ohranjanje dostojanstva

in ekonomskih priložnosti zunaj skupnosti.« (Portes in Sensenbrenner 1993, 1336) Stalni nadzor znotraj skupnosti je tisti, ki poskrbi, da so vse usluge povrnjene. Primer dobre prakse so tako podjetniški Dominikanci v New Yorku in Kubanci v Miamiu.

3.2 Kontaktna in konfliktna teorija

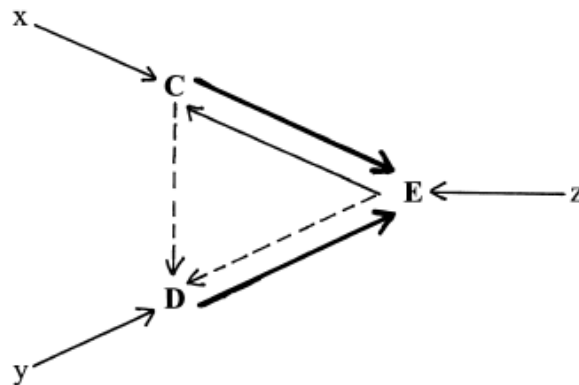
Če hočemo razumeti, kakšne so možnosti socialnega kapitala in vključevanja azilantov v družbo, je treba predhodno pogledati, kakšen je odnos družbe do imigrantov. Glede na stopnjo sprejemanja imigrantov s strani domačinov lahko sklepamo, v kolikšni meri bodo oboji med seboj povezani. To posledično vpliva na to, kakšne vrste bo socialni kapital ter v kolikšnih količinah ga bodo posedovali.

Pri opazovanju vpliva raznolikosti na socialne zveze sta nam v veliko pomoč kontaktna in konfliktna teorija. Gre za dva diametralno nasprotna principa, o katerih je pisal tudi Putnam. Ideja kontaktne teorije je, da večji kontakt med različnimi socialnimi skupinami (glede na kulturo, jezik, prepričanja, etnijo, narodnost, raso ...) spodkopava negativne stereotipe, ki jih imajo pripadniki skupin drug o drugem. Več je interakcije, manj je konfliktov, predsodkov, diskriminacije in sovraštva. Stik med različnimi osebami izboljšuje odnose med skupinami in krepi medetnično toleranco. Čim več imamo stikov z ljudmi, ki so drugačni od nas, toliko bolj jim zaupamo. (Putnam 2007) Vendar pa Forbes (2004) ugotavlja, da je največ sporov možno opaziti med sosednjimi državami (npr. Indija, Pakistan) ter največ nasilja v etnično raznolikih naseljih. Trdi, da bi le prava vrsta stika v pravem okolju lahko spodbujala k večji toleranci in zmanjšanju diskriminacije. Tako okolje je moč doseči le v situaciji enakopravnosti in sodelovanja ter ob podpori vladajočih. (Forbes 2004) Kontakt pa lahko vpliva na konfliktno spremenljivke, npr. diskriminacijo, predsodke, sovražnost ..., predvsem zaradi kulturnih razlik. Pogostokrat je stik vzrok za spore, namesto da bi jih razreševal. Neuspešna konvergenca kulturnih norm, konflikt interesov in spor glede omejenih virov pripeljejo do nesoglasij med njimi. Raznolikost spodbuja nezaupanje navzven in solidarnost navznoter lastne skupine. Fizična bližina osebe druge rasne ali etnične pripadnosti sproži, da se bolj držimo »svojih« in manj zaupamo »drugim«. Jasno je, da se zagovorniki obeh teorij med seboj ne strinjajo, vendar jih družijo prepričanje, da zaupanje navznoter in zaupanje navzven negativno korelirata. V nadaljevanju Putnam (2007) naredi povezavo med kontaktno teorijo in premostitvenim kapitalom ter konfliktno teorijo, ki povečuje znotrajskupinske/zunajskupinske razlike, krepi znotrajskupinsko solidarnost, tj. povezuje socialni kapital. Te teze zanika na podlagi pomanjkanja raziskav znotrajskupinskega vedenja. Na podlagi Social Capital

Community Benchmark Survey sklene, da raznolikost ne sproži delitve znotrajskupinski/zunajskupinski, ampak predvsem anomijo, socialno izolacijo in umik ljudi iz družbenega dogajanja. (Putnam 2007)

Konfliktno teorijo Forbes (2004) predstavi s shemo tridimenzionalnega modela etničnega konflikta (glej Slika 3.1). C predstavlja kontakt, E etnocentrizem in D kulturne razlike. Stik dveh odebeljenih puščic prikazuje kaj se zgodi v primeru, da pride do kontakta med različnimi kulturami. Po njegovem mnenju to povzroči etnocentrizem. Le-ta je spodbujen z velikim številom interakcij med kulturno različnima skupinama. Izognemo se mu lahko le v primeru, da med etničnima skupinama ni kontakta ali kulturnih razlik. Tanjša puščica od E do C predstavlja željo etnocentrizma po zmanjšanju kontakta. Kontakt med skupinami je odvisen od fizične bližine, iniciative članov in stopnje etnocentrizma. X, y in z so možni zunanji dejavniki. Črtkane puščice kažejo kako, skozi daljše obdobje, kontakt in etnocentrizem vplivata na kulturne razlike. Večji kot je kontakt, večja je verjetnost asimilacije ene skupine in obratno večja je stopnja etnocentrizma, manjša je verjetnost asimilacije. Forbesova teorija je lahko zelo zavajajoča in celo instrumentalizirana, izrabljena v politične namene nove desnice.

Slika 3.1: Tridimenzionalni model etničnega konflikta

Vir: Forbes (2004, 82).

Raznolika družbena omrežja pomenijo tudi različnost političnih prepričanj. Kot protiargument konfliktni teoriji in novim desničarjem teoretiki pišejo, da je izpostavljenost heterogenim političnim stališčem koristno tudi za demokratičnost družbe. Mutz (2002) na podlagi empirije zagovarja tezo, da seznanjanje posameznika s politično drugačnimi prepričanji zanj pomeni pridobitev novih znanj in informacij. To poveča človekovo zavedanje opozicijskih stališč in izboljšuje človekove sposobnosti, da vidi politični problem še z druge perspektive. To

indirektno privede tudi do večje politične tolerance, ki je potrebna za vzdrževanje demokracije in spoštovanja drugačnosti.

4 INTEGRACIJA IN INTEGRACIJSKE POLITIKE

Navezujoč se na zgoraj opisano me bo v nadaljevanju zanimalo, kakšne so možnosti azilantov za integracijo in vključevanje v vsakdanje življenje.

Integracija je vključevanje priseljencev v družbeno življenje. Pri tem gre za preplet različnih dimenzij. Pogosto obravnavane so ekonomska, kulturna in politična dimenzija integracije. Ekonomska dimenzija se tiče predvsem vključevanja na trg delovne sile, s čimer imigranti prispevajo v sistem države blaginje. Razumevanje jezika, kulturnih specifičnosti in družbenih norm so vsebovane v kulturni dimenziji integracije. Zadnja dimenzija, kako tujcem podeliti volilno pravico (voliti in biti voljen), je najtežje uresničljiva. Pogostokrat spregledana je družbena, socialna dimenzija integracije, ki se nanaša na družbene stike in integracijo v socialna omrežja. (Bešter 2006)

Integracijske politike so del imigrantskih politik in ostajajo v domeni države. Slovensko Ministrstvo za notranje zadeve se zaveda, da je uspešna integracija dvosmeren proces, pri katerem je potrebno sodelovanje tako prebivalstva in države gostiteljice kot tudi imigrantov samih. Od imigrantov se pričakuje, da se naučijo jezika in se seznanijo z normami in kulturo države, v katero so vstopili. Država jih mora biti pripravljena sprejeti tudi dejansko, ne samo pravno. To stori na način, da jim »olajša vključevanje v izobraževalne in delovne procese« (Ministrstvo za notranje zadeve RS 2012) ter omogoči »njihovo udeležbo v političnem in medijskem prostoru«. (prav tam) Tujcem država nudi »učenje slovenskega jezika, seznanjanje s slovensko zgodovino, s kulturo in z ustavno ureditvijo ter brezplačno prvo opravljanje izpita iz slovenskega jezika na osnovni ravni«. (prav tam) Pri integraciji oseb z mednarodno zaščito, tj. azilantov, država pomaga še z denarno pomočjo, nastanitvijo, pravnimi informacijami o pravicah in dolžnostih ter naredi tudi integracijski načrt. (prav tam) Želja in prizadevanje obojih mora biti vključevanje v družbo tako, da lahko samostojno živijo, a hkrati ohranjajo enakopravnost. Le tako postanejo funkcionalen člen širše družbe.

Integracijski modeli in pristopi držav se razlikujejo glede na specifične okoliščine in se spreminjajo in nadgrajujejo skozi čas. Castles (1995) navaja tri različne modele. Prvi je model diferencialne izključitve, ki ga prakticirajo Nemčija, Švica in Avstrija. Gre za države s

tradicionalno kulturo, ki priseljence vključujejo le v določene sfere družbenega življenja. Tako se jih rekrutira na trgu dela, omogočeno jim je izobraževanje, vendar se jim odteguje politične pravice in otežuje naturalizacijo. Drugi model je asimilacija, pri čemer država zagotovi vse pogoje za popolno prilagoditev, od posameznika pa zahteva, da se odreče vsem svojim kulturnim, družbenim lastnostim in prekine vezi z matično državo. Na evropskih tleh je primer tega modela Francija. Zadnji model je multikulturni, za katerega je značilno vključevanje v novo in ohranjanje stika s staro kulturo. Medica (v Medica in drugi 2010) piše o tem, da Slovenija prakticira tak pluralistični model, ki je značilen tudi za Švedsko in ima svoje prednosti in slabosti. Poudarja predvsem večkulturnost, ki je v tem trenutku najbolj smiselna. Omogoča bivanje v Sloveniji, a hkrati dopušča ohranjanje vezi z izvorno državo. Priseljencem se pomaga spoznavati in vključevati v novo kulturo, ob enem pa se spoštuje njihovo različnost. Temelji na načelih »enakopravnosti, svobode in vzajemnega sodelovanja«. (Medica 2010, 46) Tak model je pragmatičen, saj je nerealno in nehumano pričakovati, da se bi imigranti v celoti odrekli svoji identiteti. Problem modela je, da imigrantov ne smemo obravnavati kot homogeno skupino, ampak vsem nudimo enake pravice ter vsakemu omogočimo, da poskrbi zase.

V nadaljevanju Medica kritizira integracijo v praksi in trdi, da se Slovenci kljub vsemu obnašamo rasistično in kulturno večvredne. Primere dobre prakse integracije imigrantov lahko zasledimo pri nemških Turkih, ki si prizadevajo za socialno prepoznavanje in integracijske indikacije. Še en primer je Urad za večkulturne zadeve iz Frankfurta, ki izvaja jezikovne tečaje in tečaje orientacije za migrante. V Veliki Britaniji družba Fusion Personnel usposablja migrante, jih uči jezika in jim zagotavlja občasno delovno silo. V Sloveniji določene aktivnosti vključevanja sicer obstajajo, a so predvsem na plečih nevladnih organizacij, kot so UNHCR², Slovenska filantropija, Jezuitska družba za begunce, Fridolin itd.

5 EMPIRIČNI DEL

V tem delu se bom osredotočila na dejansko stanje med slovenskimi imigranti oz. zoženo kategorijo prosilcev za azil. Zanimalo me bo, kakšne vrste socialnega kapitala posedujejo in v kolikšni meri jim socialni kapital omogoča vsakdanjo integracijo v slovensko družbo. Raziskovalna metoda, za katero sem se odločila, je opazovanje z udeležbo. Prvi razlog za to

² United Nations High Commissioner for Refugees oz. Visok komisariat Združenih narodov za begunce.

je, da od oktobra 2011 kot prostovoljka obiskujem azilni dom v Ljubljani. Na ta način sem se lahko vključila v delček vsakdana prosilcev za azil. Opazovanje poteka že ves čas, vendar je od februarja 2012 bolj načrtno in zavedno. Opažanja ves čas tudi zabeležim. Drugi razlog, da se ne poslužujem anket ali intervjujev, je heterogena narava koncepta socialnega kapitala, ki s seboj prinese tudi raznoliko merjenje. Indikatorja Putnama (članstvo v prostovoljnih organizacijah) in Colemana (pozornost staršev v družini) v mojem primeru nista ustrezna. Razlog za to je struktura prosilcev za azil, večino predstavljajo samski moški, ter njihov položaj v slovenski družbi. Opazovanje z udeležbo je tako omogočilo boljše spoznavanje in globlje razumevanje odnosov med prosilci za azil. Vsekakor je ta metoda precej zahtevna, saj je v svojem bistvu subjektivna. Paziti sem morala, da sem pri opazovanju ostala objektivna ter da me niso vodila osebna prepričanja, čustva in vrednotenja. V diplomskem delu je uporabljenih tudi nekaj izjav, trditev samih prosilcev. Zaradi občutljivosti podatkov sem se odločila prikriti njihovo identiteto, zato se na njih sklicujem samo z označbami.

Raziskovalno vprašanje me je vodilo, da sem opazovala predvsem interakcije med prosilci in njihove medosebne odnose. Pri tem mora biti človek zelo subtilen, da zazna razprtije in prijateljstva med njimi. Poleg tega sem poslušala zgodbe iz njihovega vsakodnevnega življenja v Sloveniji. Na podlagi tega sem poskušala ugotoviti, v kakšni meri posedujejo socialni kapital in na kakšen način ga lahko uporabijo, izrabijo. Zanimalo me je tudi, ali in kako socialni kapital pripomore k integraciji in na kakšen način le-ta poteka. Na koncu bom predstavila tudi primer dobre prakse, organizacijo Fridolin, ki se trudi integrirati mladoletne prosilce.

5.1 Socialni kapital prosilcev za azil

Indikatorji socialnega kapitala se razlikujejo od avtorja do avtorja. Putnam zagovarja članstvo v prostovoljnih organizacijah, Coleman opazuje fizično prisotnost in pozornost staršev v družini, Fukuyama pa socialni kapital enači z zaupanjem. Paxton meni, da ima poenostavljanje lahko različne in tudi napačne učinke, zato se je zavzemala za multiple indikatorje. Sama uporabljam dve komponenti, in sicer stvarne povezave med posamezniki (npr. preživljanje večerov s prijatelji in sosedi) ter subjektivni tip vezi, ki mora biti vzajemen in zaupen (merjen z zaupanjem v ljudi in institucije). (Adam in Rončević v Makarovič 2003) Za konkreten primer se zdi ideja Pamele Paxton najbolj primerna, saj sem najbolj opazovala predvsem zaupanje med posamezniki ter čas in način preživljanja prostega časa. Poleg tega je

bil uporaben tudi indikator zaupanja v institucije, saj imajo prosilci veliko opravka z njimi. Glede na to sem opazovala, koliko premostitvenega in povezujočega kapitala imajo prosilci.

5.1.1 Premostitveni kapital

Večina prosilcev je izvorno državo zapustila že zgodaj v mladosti. Za seboj pustijo družino in prijatelje. Mnogo jih v drugo državo prebeži samih ali v majhnih skupinicah. Slednji ni nujno, da se med seboj poznajo, lahko jih združi potovanje samo. Tako je stopnja socialnega kapitala ob vstopu v novo državo pravzaprav ničelna. Posameznik nima zvez in poznanstev ali malo le-teh. To jih tudi uvršča na samo dno družbene hierarhične lestvice. Kot pravi Bourdieu, socialni kapital je nekaj, kar si morajo sami pridobiti.

A: Ko sem prišel v Slovenijo, nisem poznal in imel nikogar. (Afganistan, 17 let)

Ne glede na to, da je Slovenija le redko ciljna država, je želja vseh pozitiven odgovor, priznanje subsidiarne zaščite ali statusa begunca. K temu seveda spada tudi integracija v družbo. S prihodom v azilni dom je posameznik v jeziku, ki ga razume, seznanjen s pravicami in dolžnostmi. Mladoletnikom brez spremstva so dodeljeni tudi zakoniti zastopniki. Predstavniki nevladnih organizacij so tisti, ki imajo ključno vlogo pri informiranju o postopku. Prav oni so tudi prvi element premostitvenega socialnega kapitala, ki ga omenja Putnam. Pomoč skrbnika za mladoletne, pravnega svetovalca in prostovoljcev je bistvena. So namreč prvi stik s preostalo družbo in novim jezikom. V veliki meri prosilcem lahko olajšajo življenje v Sloveniji, predvsem iz strokovnega in pravnega vidika.

F: Ne vem, kaj bi brez mam³. Veliko mi pomaga. Skrbi me zanjo, brez nje nimam nič. Kaže mi pot in mi vse razloži, o življenju, puncah. (Afganistan; 17 let)

A: Veliko časa sem pri skrbnici. Ima dva sinova, s katerima igramo nogomet. Peljala me je tudi v Postojnsko jamo. (Afganistan, 17 let)

Izkoriščanje teh vezi in posledično količina premostitvenega socialnega kapitala je odvisna tudi od kulture in osebnosti vsakega posameznika. Velike razlike so opazne tudi med generacijami. Mladi obiskujejo šolo in tečaje slovenskega ter angleškega jezika. Obiskovanje šole pomeni upravičenost do mesečne vozovnice in vožnje z avtobusom. To je pomembno zato, ker je avtobus tudi kraj, kjer se lahko spoznava nove ljudi. Poleg tega so mlajši bolj kot starejši udeleženi v športnih dejavnostih in športnih klubih. Na ta način spoznavajo sovrstnike

³ Tako naziva svojo skrbnico.

in z njimi navezujejo stike. Ta poznanstva lahko izkoristijo predvsem za učenje slovenskega jezika in kulture. Poleg tega jim nova poznanstva časovno zapolnijo dan.

B: Mladoletnikom je bolje, ker obiskujejo šolo. Sam več časa preživim v azilnem domu, zato mi je velikokrat dolgčas. (Afganistan, 25 let)

Razliko je opaziti medkulturno, med afriškimi in južnoevropskimi ter azijskimi prosilci. Afriški prosilci so veliko bolj odprti in sproščeni do tujcev ter lažje sklepajo prijateljstva. Poleg tega so tudi s strani domačega prebivalstva lepše sprejeti, saj so bolj eksotični. Zanje ne veljajo isti stereotipi kot za prosilce nekdanje Jugoslavije, o katerih večkrat prevladuje negativno mnenje.

C: Hitro najdem prijatelje. Še posebej ženske prijateljice. Zaradi moje polti jih zanima, od kot sem. Le malo časa preživim v azilnem domu, večino časa sem s prijatelji na kavi. Neka prijateljica mi je uredila tudi sestanek z modno agencijo. Mi temnopolti hitreje dobimo punco in vem, da mi to ostali zavidajo. (Sierra Leone, 18 let)

Ne glede na državo izvora pa se vsi zavedajo, kako pomembno je imeti čim več stikov. To nekatere vodi celo v asimilacijo. Želja po priznanju statusa je tako močna, da se odpovejo vsemu domačemu in nekritično posvojijo vse, kar je slovenskega.

5.1.2 Povezujoči kapital

Vse zgoraj naštetu so lahko dejavniki hudih sporov, ki ustvarjajo napetost med prosilci. Najočitnejši dokaz tega so različne individualne igre (npr. človek ne jezi se, štiri v vrsto, biljard), ki jih pogosto spremljajo prepiri. Na plan privreta vsa tekmovalnost in individualizem. To zamaje Putnamov koncept povezujočega socialnega kapitala, ki sicer krepi homogenost in znotrajkupinsko pripadnost, kot je to lepo vidno v primeru kitajskih četrti po svetu.

Močan povezovalni učinek ima predvsem skupna vera. V azilnem domu sicer prevladuje islam, ki pa se loči na različne veje. Glede na to lahko opazujemo skupinice sunitov in šiitov⁴. Povezujoč socialni kapital se lahko izrazi predvsem na podlagi religije, hkrati pa je tudi dejavnik razdruževanja.

⁴ Do razkola med suniti in šiiti je prišlo po Mohamedovi smrti.

D: Z redkimi se družim, saj sem šiit. Živel sem ob meji z Iranom. Ostali so suniti in občutek imam, da me ne marajo. Se ne družimo. (Afganistan, 17 let)

Povezuje jih tudi država izvora. Večino časa preživim na oddelku za mladoletne, kjer je jasna ločnica med Somalijci in Afganistanci. Čeprav so v prijateljskih odnosih in se ne kregajo veliko, le redko skupaj preživljajo prosti čas. Pomen jezika je velik, saj se na ta način med seboj sploh lahko sporazumevajo. Dejstvo, da večina govori več jezikov, jim omogoča komunikacijo.

V splošnem se družijo po dva, trije. Ta prijateljstva so bolj tesna, a vseeno rezervirana. Eden izmed njih tako pripoveduje:

A: Žalosten sem, da I. pošiljajo domov, da ni dobil pozitivno. Zelo mi je žal, a mu ne morem pomagati. Najprej moram poskrbeti zase. (Afganistan, 17 let)

Moč združevanja imajo predvsem praznovanja, kot je dan beguncev 20. junija. Takrat praznuje cel azilni dom, pripravljeni sta prireditve s športnimi igrami ter pogostitev s tradicionalnimi jedmi prosilcev. Zdi se, da prosilci takrat pozabijo na težo situacije, v kateri so se znašli, na medsebojne zamere in zgolj praznujejo in se veselijo življenja. Podoben učinek ima tudi praznovanje (perzijskega) novega leta in našega božiča, ki ga sami sicer ne poznajo. Združijo jih tudi razne skupinske, ekipne športne igre in tekme (npr. nogomet, odbojka), kjer je potrebnega veliko sodelovanja. Na ta način krepijo prijateljstva.

5.2 Vrste socialnega kapitala

Portes in Sensenbrenner (1993) opisujeta dva tipa socialnega kapitala, s katerima predstavita povezovanje imigrantov med seboj (opisana v poglavju 3.1). Ti dve vrsti lahko opazujemo kot podvrsto oziroma podtip povezujočega socialnega kapitala. V nadaljevanju zato preverim, ali njune ugotovitve držijo tudi za populacijo prosilcev za azil v Sloveniji.

Omejena solidarnost se po njunem mnenju spontano vzpostavi zaradi določenih okoliščin, v katerih se ljudje znajdejo. Imigrante združi diskriminacija države gostiteljice. Glede na to, da so prosilci za azil pogosto diskriminirani in živijo skupno izkušnjo pregona, je mogoče sklepati, da se med njimi vzpostavi omejena solidarnost. Kot omenjeno, moč solidarnosti je odvisna od prvič, podobnosti z domačini, in drugič od možnosti izhoda. Prosilci za azil iz Azije in Afrike se v kulturi in jeziku precej razlikujejo od Slovencev. To za prebivalce iz Jugoslavije ne drži v enaki meri, saj podobnost v jeziku pomeni manjšo jezikovno oviro. Iz

tega bi lahko sklepali, da je solidarnost navznoter, predvsem neevropejcev, močnejša. Solidarnost se krepi tudi v primeru, ko posameznik nima možnosti izhoda iz dane situacije. Čeprav mnogi prosilci mislijo, da je pobeg v bolj razvite države (npr. Italija, Nemčija itd.) zanje rešitev, v resnici ni. Dublinski postopek pomeni medevropsko sodelovanje in preprečuje, da bi v različnih državah zaprosili za mednarodno zaščito. Možnosti izhoda so tako majhne, obsojeni so na domovino ali beg (do priznanja statusa).

D: Če ne dobim pozitivnega odgovora, bom pobegnil v Belgijo, tam sem že bil, tam je sistem boljše urejen. Ko me je policija našla, so me poslali nazaj sem, v Slovenijo. (Afganistan, 17 let)

Čeprav to dvoje nakazuje na vzpostavitev omejene solidarnosti, pa temu ni tako. Boj za preživetje je močno okrepi individualnost posameznikov.

Druga vrsta socialnega kapitala, ki jo omenjata, je vsiljeno zaupanje. Na podlagi etnične in rasne pripadnosti se posamezniki združijo v skupine. Zaprtje družbene skupine pomeni tudi nadzorovanje vstopa. Na ta način je omogočeno neformalno nadzorovanje drug drugega. Zaupanje je vsiljeno in ne spontano, zato so odnosi instrumentalizirani. Posameznik upošteva pravila igre zato, ker ima od tega koristi. Znotraj azila je moč opaziti notranjo hierarhijo med posamezniki. Sankcije so predvsem družbeno izključevanje in s tem povezana samota. Na to kaže tudi organizacija čajne kuhinje na oddelku za mladoletnike. Vsi svojo hrano shranijo v vsak svoji sobi, kjer si po dva, trije prijatelji delijo en hladilnik. V primeru, da se kdo ne drži pravil in npr. odtuji hrano drugega, se zgodi velik prepir. Dejanja prvega so javno izpostavljena, izguba zaupanja pa pomeni izključitev iz kroga prijateljev in družabnega dogajanja. Življenjske izkušnje jih kljub mladim letom učijo, da lahko zaupajo le sebi in se zanesejo zgolj nase. Vseeno lahko rečem, da je vsiljeno zaupanje prej opaziti kot omejeno solidarnost.

Glede na to, da se ne vzpostavi zaupanje, tesna skupnost med »sotrpini« in občutek »mi«, sem opazovala še, kakšno je zaupanje v institucije. Po pripovedovanjih sodeč, vse delovanje sistema dojemajo na osebni ravni. Vsa dolgotrajna birokracija je dojeta kot zarota proti posamezniku, kot napad na osebo, ne pa kot nedelovanje sistema.

G: Na odgovor čakam že 21 mesecev. Ne razumem, zakaj tako dolgo traja, s čim sem se jim zameril. Sem vprašal, pa mi nihče nič ne pove in ne more pomagati. Rad bi odgovor, tudi če je negativen. Samo da je konec negotovosti. (Afganistan, 24 let)

H: V Sloveniji poteka vse zelo počasi. Star sem 17 let in ker sem tukaj končal osnovno šolo. Opravljal sem lahko po dva razreda hkrati, sedaj se vpisujem v srednjo šolo. Tam bom starejši od vseh, in dokler jo končam, bom star 21 let. Jaz bi rad prej »ulovil« svoje vrstnike. (Afganistan, 17let)

5.3 Integracija

Eden izmed razlogov, zakaj se zaprtje družbenih struktur ne zgodi, je, da to v končni fazi ni njihov cilj. Cilj je uspešna integracija v slovensko družbo, ta pa je odvisna tako od prosilca kot od države same.

Država, kot omenjeno, ponuja učne ure slovenskega jezika ter seznanjanje s slovensko kulturo, zgodovino in ustavo. Prosilci se tako delijo v (vsaj) dve skupini: na tiste, ki tečaje obiskujejo, in na tiste, ki jih ne. Slednji so v večini že izgubili motivacijo predvsem zaradi negotove usode ter dolgotrajnih postopkov.

E: Zakaj bi hodil v šolo, če bom moral potem nazaj. (Somalija, 17)

Ostali se hitro učijo in se držijo »svojega dela dogovora«. Poznavanje slovenskega jezika jim integracijo močno olajša, prednost je tudi poznavanje angleščine. Tudi UNHCR (2010 in 2011) se v poročilih Biti begunec zaveda, da je učenje jezika ključnega pomena za integracijo. Potrebna je tudi veliko kulturnega prilagajanja, saj se navade prosilcev v večini močno razlikujejo od slovenskih.

A: Jezik je najpomembnejši. Moram se naučiti slovensko. Zato želim imeti čim več slovenskih prijateljev. Če dobim pozitivno, bom šel v dijaški dom ali v stanovanje, ne v integracijsko hišo. (Afganistan, 17 let)

Prosilcem za azil pripadajo tudi pravice, ki so v skladu s človekovimi pravicami in varovanjem njihovega dostojanstva. Slovenija kot sekularna država ločuje med državo in vero ter dopušča verski pluralizem. Azilni dom v Ljubljani omogoča svobodo religijskega verovanja. Kazalec slovenskega multikulturnega integracijskega sistema je ta, da je azilni dom priskrbel molilnico oziroma prostor za obredne molitve in omogoča, da prosilci ohranjajo stike z lastno kulturo. Poleg tega so obvestila in glasila napisana v več jezikih, da jih lahko razumejo vsi. Poročilo Biti begunec navaja tudi, da je »velika večina anketirancev pohvalila življenjske razmere in dejstvo, da lahko v tej evropski državi ohranjajo in negujejo svojo kulturo, tradicije in versko izročilo.« (UNHCR 2011)

Integracija pa ni odvisna samo od prosilcev, ampak tudi od pripravljenosti okolja, da jih sprejme. Razvite države, tudi Slovenija, se danes soočajo z vse večjo rasno, etnično in socialno heterogenostjo. Kulturne razlike so odklon od normalnosti. »Nenormalnost« je grožnja, pomeni nekaj slabega in je stigmatizirana. V času ekonomskih kriz ta drugačnost povečuje nacionalizem in etnocentrizem. Izkušnje z okolico se razlikujejo od posameznika do posameznika. Zgodbe, ki so mi jih pripovedovali, so zelo različne, zato je posploševanje neprimerno in nemogoče. Tisti, ki imajo s prebivalci Slovenije slabe izkušnje, so še bolj podvrženi socialni izolaciji in se pogosto osamijo. V takem primeru je integracija zelo otežena ali celo nemogoča.

Glede na to, da večino populacije prosilcev sestavljajo polnoletni moški, največji integracijski problem predstavlja zaposlovanje. Določeno je, da naj se prosilčeva prošnja razreši v obdobju največ šest mesecev. Prosilci za azil pa lahko po 18. členu Pravilnika o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito (2011) z delom pričnejo šele devet mesecev po vročitvi prošnje za azil. To je smiselno le v primeru, da se v tem času prosilec priuči vsaj osnov slovenščine. Vendar pa iz tega sledi, da če bi postopki trajali le 6 mesecev, nihče izmed prosilcev nebi smel opravljati plačanega dela. Na ta način je nad njimi izvajan nadzor tudi znotraj države. Hkrati se jih tako izključi iz družbenega življenja in, kar je najpomembneje za njihovo življenje v Sloveniji, oteži učenje jezika ter integracijo v družbo. Drži, da imajo prosilci možnost opravljanja del znotraj azilnega doma. Čeprav za to dobijo nagrado v denarni obliki, se jih s tem »zapre« v azilni dom.

Primer dobre prakse predstavlja nevladna organizacija Fridolin, center za enake možnosti mladih. Glavni namenjen je vključevanje ranljivih skupin mladostnikov v družbo. V Fridolinu se zavedajo, da mladoletni prosilci brez spremstva nimajo podporne socialne mreže, in jim to želijo ponuditi. »Naš program temelji na aktivnosti, izkustvenem učenju v naravi in vključevanju v okolje.« (Milošič in Miklavžin v Hartman 2012) Njihove dejavnosti, ki so potekale v azilnem domu, so predvsem praznovanje rojstnih dni, perzijskega novega leta, slavljenje pozitivnih odločb, poleg tega še igranje družabnih iger, zabave in kuhanje mednarodnih specialitet. Vse to vnaša intimnost in domačnost ter ima močen povezovalni učinek med prosilci samimi ter prosilci in prostovoljci. Poleg tega organizirajo tudi zunanje aktivnosti in na ta način prosilce vključijo tudi v dejavnosti, kot so ogled tehniškega muzeja, sprehodi, biljard in bowling, fitnes, plezanje na umetni steni, ogled filma v kinu itd. Na ta način spodbujajo druženje med mladimi in jim pomagajo na poti odraščanja, saj jih preko pogovora vodijo, da se znajo soočiti z osebnimi stiskami in jim nudijo oporo. »Z atraktivnim,

zabavnim in pestrim programom pa nudimo mladim obilo zabave, pridobivanje novih izkušenj, spretnosti, znanj in znanstev.« (Fridolin – center za enake možnosti mladih) Želja je vsem mladostnikom nuditi enake možnosti za »dostop do dobrin družbe in vplivati na večjo splošno družbeno toleranco do drugačnosti«. (prav tam) V okviru organizacije je bil izveden tudi tabor v Bohinju, na katerega so bili vključeni trije prosilci za azil, dijaki različnih srednjih šol ter mladostniki iz vzgojnega zavoda v Smledniku. Prosilci so bili tako kar najbolj vključeni v slovensko družbo, med slovensko govoreče vrstnike. Po desetih dneh druženja so se spletla tesna prijateljstva, ki so tudi velik vir premostitvenega socialnega kapitala.

C: Danes je zame najbolj žalosten dan na taboru. Jutri se bo res težko posloviti od ostalih, s katerimi smo skupaj preživeli deset dni kot ena družina. Res mi je hudo. Postali smo prijatelji. (Sierra Leone, 18 let)

6 SKLEP

Socialni kapital je pomembna dobrina, ki jo ljudje lahko izrabljamo sebi v prid. Avtorji so različnega mnenja, ali to počnemo zaradi zasledovanja individualnih ali skupinskih ciljev. Poleg tega niso zedinjeni ali so pomembnejše močne, družinske intimne vezi ali imajo enak učinek tudi šibke. Skupno pa jim je to, da lahko ljudem predvsem olajšajo življenje. Socialni kapital je ključnega pomena za imigrante, ker se znajdejo v popolnoma novi državi in kulturi ter se morajo znajti po svoje. Obstajajo različne teorije o povezujočem in premostitvenem kapitalu, ki so pogostokrat zavajajoče. Menim, da se oba tipa socialnega kapitala lahko razvijata hkrati in da med seboj nista izključujoča.

Portes je mnenja, da se imigrantska skupina zapre navznoter in krepí povezujoč kapital. Zaprtje lahko razlagamo s konfliktno teorijo, ki pravi, da stik med imigranti in domačinsko družbo pripelje do konflikta med njima. Zaradi diskriminacije imigrantom ne preostane nič drugega, kot da se povežejo med seboj. To se lahko zgodi na način krepitve omejene solidarnosti ali vsiljenega zaupanja. S pomočjo opazovanja sem opazila, da za populacijo slovenskih azilantov to ne drži. Socialni kapital jim navznoter le malo pomaga. Gre bolj za delitev električnih naprav in ostalih potrebščin, ki jim lajšajo življenje. Kaj več pa od ostalih prosilcev ne morejo pridobiti. Odnosi so bolj instrumentalizirani in ne emocionalni. Količina socialnega kapitala navzven se razlikuje med prosilci. Zaključim lahko, da je pomen premostitvenega socialnega kapitala predvsem učenje slovenskega jezika ter slovenske kulture, navad. Druženje s slovenskimi prijatelji izven doma jih tudi časovno zaposli in

odvrne misli od dolgotrajnega čakanja do razrešitve prosilčeve prošnje. Širjenje socialne mreže je hkrati tudi širjenje možnosti za spoznavanje predstavnikov nasprotnega spola in potencialnega življenjskega sopotnika. Nič neobičajnega tudi ni razmišljanje o tem, da na primer neka punca postane žena in na ta način prosilec pride do statusa.

Na podlagi napisanega in izkušenega lahko zavrnem glavno tezo diplomskega dela, ki je bila, da se prosilci kot skupina obrnejo navznoter in se zaradi skupne izkušnje povežejo. Življenje jih je namreč izučilo, da se lahko zanesejo samo nase, zato je zaupanja v ostale prosilce malo. Ker je njihov cilj integracija, je večjega pomena posedovanje premostitvenega socialnega kapitala, za katerega si bolj prizadevajo in mu pripisujejo večjo težo.

Vendar odnos prvotnega prebivalstva do prišlekov pomembno vpliva na možnost integracije imigrantov. Integracija kljub mednarodnim splošnim smernicam ostaja v rokah države, ki mora, če želi biti uspešna, integracijske ukrepe prilagajati in spreminjati ter na ta način popravljati napake. Integracijske politike so uspešne le, če pride do sodelovanja med državo in imigranti. Država mora nuditi možnosti integracije, imigranti pa jih morajo sprejemati in izkoristiti. Največji korak pri integraciji je učenje slovenskega jezika, kar Slovenija omogoča. Večji problem je integracija na ravni vsakdanjega življenja, kjer posebej veliko vlogo igra socialni kapital imigrantov. Veliko pomeni pomoč, ki jo nudijo svetovalci in je predvsem pravna. Čeprav je za vsakega napisan integracijski načrt, le-ta načrtuje strokovno in pravno integracijo. V to je sicer vloženega veliko truda, vendar ni veliko načrtovanega stika z zunanjo okolico. Za to poskrbijo predvsem nevladne organizacije, ki se močno trudijo, da bi prosilce integrirale v slovensko družbo in jim na ta način olajšale življenje v Sloveniji.

Diplomsko delo bi v nadaljevanju lahko razširila in izboljšala na ta način, da bi s prosilci opravila poglobljene intervjuje. Še bolje bi bilo, da bi z njimi živela bodisi v azilnem domu bodisi v integracijski hiši. Prisotna bi morala biti tudi na druženjih s slovenskimi prijatelji in prijateljicami, vendar bi v tem primeru verjetno prišlo do regulacije obnašanja. Zanimivo bi bilo izprašati tudi delavce azilnega doma in izvedeti, kako oni dojemajo obravnavano temo.

7 LITERATURA

- Bešter, Romana. 2006. *Integracijska politika – politika integracije imigrantov: teoretični model in študija primer Republike Slovenije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Castles, Stephen. 1995. How Nation-States Respond to Immigration and Ethnic Diversity. *New Community* 21 (3): 293–308.
- Field, John. 2008. *Social capital: From metaphor to concept*. London, New York: Routledge.
- Forbes, Hugh Donald. 2004. Ethnic Conflict and the contact Hypotesis. V *The psychology of ethnic and cultural conflict*, ur. Lee Yueh-Ting, Clark McCauley, Fathali Moghaddam in Stephen Worchel, 69–88. London: Praeger.
- *Fridolin – center za enake možnosti mladih*. Dostopno prek: <http://www.fridolin-center.si/novice.html> (3. marec 2012).
- Hartman, Gregor. 2012. *Glas azila*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- IOM. 2011. Dostopno prek: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2011_English.pdf (2. januar 2012).
- Kelly, M. Patricia Fernandez. 1995. Social and Cultural Capital in the Urban Ghetto: Implications for the Economic Sociology of Immigration. V *The Economic Sociology of Immigration. Essays on Networks, Ethnicity and Entrepreneurship*, ur. Alejandro Portes, 213–247. New York: Russell Sage Foundation.
- Makarovič, Matej, ur. 2003. *Socialni kapital v Sloveniji*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Medica, Karmen, Goran Lukič in Milan Bufon. 2010. *Migranti v Sloveniji – med integracijo in alienacijo*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. 2012. *Integracija tujcev*. Dostopno prek: http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/integracija_tujcev/ (2. julij 2012).

- Mutz, Diana C. 2002. Cross-cutting Social Networks: Testing Democratic Theory in Practice. *The American Political Science Review* 96 (1): 111–126.
- Portes, Alejandro in Julia Sensenbrenner. 1993. Embeddedness and Immigration: Notes on the Social Determinants of Economic Action. *American Journal of Sociology* 98 (6): 1320–1350.
- Portes, Alejandro. 1995. *The Economic Sociology of Immigration. Essays on Networks, Ethnicity and Entrepreneurship*. New York: Russell Sage Foundation.
- --- 1995a. Economic Sociology and the Sociology of Immigration: A conceptual Overview. V *The Economic Sociology of Immigration. Essays on Networks, Ethnicity and Entrepreneurship*. ur. Alejandro Portes, 1–42. New York: Russell Sage Foundation.
- --- 1995b. Children of Immigrants: Segmented Assimilation and Its Determinants. V *The Economic Sociology of Immigration. Essays on Networks, Ethnicity and Entrepreneurship*. ur. Alejandro Portes, 248–280. New York: Russell Sage Foundation.
- *Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito*. Ur. 1. RS 68/2011. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201168&stevilka=3050> (2. marec 2012).
- Putnam, Robert D. 2000. *Bowling alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster paperbacks.
- --- 2007. E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies* 30 (2): 137–174.
- UNHCR. 2010. *Biti begunec. Kako begunci in prosilci za azil doživljajo življenje v srednji Evropi*. Budimpešta: Visoki komisariat Združenih narodov za begunce. Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/aktivnosti-unhcr/enake-pravice-glede-na-starost-spol-in-raznolikost/bit-begunec-2009.html> (5. marec 2012).

- --- 2011. *Biti begunec. Kako begunci in prosilci za azil doživljajo življenje v srednji Evropi*. Budimpešta: Visoki komisariat Združenih narodov za begunce. Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/aktivnosti-unhcr/enake-pravice-glede-na-starost-spol-in-raznolikost/bit-begunec-2010.html> (5. marec 2012).
- *Ustava Republike Slovenije*. 2011. Ljubljana: Državni zbor.